

БАШТАЛГЫЧ КЛАССТАРДА ЭНЕ ТИЛИН ТЕКСТ ТУЗУУ АРКЫЛУУ ҮЙРӨТҮҮ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Юсупова А. М.¹, Алгожоева Ж.Б.²

¹п.и.к., Ж.Баласагын атындагы КУУнун Педагогикалык факультетинин Мектепке чейинки, мектеп педагогикасы жана окутуунун технологиялары кафедрасынын доценти

²Ж.Баласагын атындагы КУУнун Педагогикалык факультетинин Мектепке чейинки, мектеп педагогикасы жана окутуунун технологиялары кафедрасынынага окутуучусу.

Аннотация. Башталгыч класстарда эне тилин окутуунун методикасы – башталгыч класста окутуу методикасынын эң негизги бир бөлүмү. Бул бөлүмдө эне тилин үйрөтүүнүн ыкмалары, методдору, милдет- максаттары жана мааниси аныкталат. Илимдин бул тармагы лингвистика, педагогика жана психология илимдери менен тыгыз байланышкан, анткени окутуу жана тарбиялоо иши дайыма эриш-аркак жүргүзүлөрү анык. Бүгүнкү күндө мамлекетибиздин орто мектептеринде, анын ичинде башталгыч класста окутуу илиминин алдында эң маанилүү милдеттер коюлуп жатат. Алардын катарында окуучулардын ой жүгүртүүсүн, ойлоо логикасын, активдүүлүгүн калыптандыруу, окутуунун жаңы ыкмаларын, жолдорун иштеп чыгуу, сабак өтүүнүн илимий жана методикалык деңгээлин жогорулатуу сыяктуу негизги милдеттер турат. Бул макалада жогоруда айтылган милдеттерди ишке ашыруу жөнүндө кеп жүрөт.

Ачык сөздөр: текст, көнүгүүлөр, көндүмдөр, ыкма, түзүү, кенже мектеп окуучулары.

ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ РОДНОМУ ЯЗЫКУ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ ЧЕРЕЗ СОСТАВЛЕНИЕ ТЕКСТОВ

Юсупова А. М.¹, Алгожоева Ж. Б.²

¹канд.пед. наук, доцент кафедры Дошкольной, школьной педагогики и образовательных технологий, Педагогического факультета,

² КНУ имени Ж.Баласагына.ст.препод. кафедры Дошкольной, школьной педагогики и образовательных технологий, Педагогического факультета.

Аннотация. Методика обучения родному языку в начальной школе является одной из важнейших частей методики обучения в начальной школе. В этом разделе определяются методы, приемы, цели и значение обучения родному языку. Эта отрасль науки тесно связана с науками о языкознании, педагогике и психологии, ведь понятно, что обучение и воспитание всегда переплетаются. Сегодня перед наукой об обучении в общеобразовательных школах страны, в том числе в начальной школе, стоят важнейшие задачи. К ним относятся формирование мышления, логики, активности учащихся, разработка новых методов обучения, путей повышения научно-методического уровня обучения. В данной статье рассматривается реализация вышеуказанных задач.

Ключевые слова: текст, упражнения, навыки, подход, творчество, младшие школьники

THE TECHNOLOGY OF TEACHING THE NATIVE LANGUAGE IN ELEMENTARY SCHOOL THROUGH THE PREPARATION OF TEXTS

Yusupova A. M.¹, Algozhoeva Zh. B.²

¹ cand.ped. Sciences, Associate Professor of the Department of Preschool, school pedagogy and educational technologies,

² Faculty of Education, KNU named after Zh. Balasagyn. senior lecturer departments of preschool, school pedagogy and educational technologies.

***Abstract.** The method of teaching the native language in elementary school is one of the most important parts of the method of teaching in elementary school. This section defines the methods, techniques, goals and meaning of mother tongue teaching. This branch of science is closely connected with the sciences of linguistics, pedagogy and psychology, because it is clear that training and education are always intertwined. Today, the science of teaching in the country's general education schools, including primary school, faces the most important tasks. These include the formation of thinking, logic, student activity, the development of new teaching methods, ways to improve the scientific and methodological level of education. This article discusses the implementation of the above tasks.*

***Keywords:** text, exercises, skills, approach, creativity, younger students*

Киришүү. Изилдөөнүн актуалдуулугу. Башталгыч класстарда эне тилин окутуунун методикасы – башталгыч класста окутуу методикасынын эң негизги бир бөлүмү. Бул бөлүмдө эне тилин үйрөтүүнүн ыкмалары, методдору, милдет- максаттары жана мааниси аныкталат. Илимдин бул тармагы лингвистика, педагогика жана психология илимдери менен тыгыз байланышкан, анткени окутуу жана тарбиялоо иши дайыма эриш-аркак жүргүзүлөрү анык. Бүгүнкү күндө мамлекетибиздин орто мектептеринде, анын ичинде башталгыч класста окутуу илиминин алдында эң маанилүү милдеттер коюлуп жатат. Алардын катарында окуучулардын ой жүгүртүүсүн, ойлоо логикасын, активдүүлүгүн калыптандыруу, окутуунун жаңы ыкмаларын, жолдорун иштеп чыгуу, сабак өтүүнүн илимий жана методикалык деңгээлин жогорулатуу сыяктуу негизги милдеттер турат. Бул милдеттерди ишке ашыруу менен катар эле кыргыз тилин башталгыч класстарда окутуунун мазмунун, методдорун, окутуунун каражаттарын азыркы талаптарга ылайык иштеп чыгуу зарылдыгы турат. Эне тилин кенже класстын окуучуларына үйрөтүүдө анын теориялык маселелерине, тилдин грамматикасына негизги басым жасалбай, анын практикалык жагына: окуучуларды адабий тилдин нормасында туура, сабаттуу жазууга жана көркөм, мазмундуу сүйлөөгө үйрөтүү, кебинин бай жана ырааттуу болуусуна жетишүү негизги маселе болуп эсептелет. Башталгыч класстарда кыргыз тилин эне тили катары окутуу маселелери эң алгач И.Арабаев, К.Тыныстанов, С.Нааматов сыяктуу алгачкы окумуштуулар тарабынан иликтенип, кийин окумуштуу-методисттер Э. Бердибаев, С. Турусбеков, К. Сартбаев, Б. Рысбекова тарабынан иштелип чыккан “Башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуунун методикасы” эмгегинде, К. Сартбаевдин, “Башталгыч класстарда сөз түркүмдөрүн окутууда окуучулардын кебин өстүрүү” аттуу, Б. Рысбекованын “Башталгыч класстарда зат атоочту окутуунун методикасы”, Б.Чокошеванын “Башталгыч класстарда сын атоочту окутуунун методикасы”, А. Мураталиеванын “Башталгыч класстарда этишти окутуунун методикасы”, М. Райымбекованын “Башталгыч класстарда синтаксистик материалдарды окутуу” аттуу кандидаттык диссертацияларында чагылдырылган [4, 5]. Ошондой эле орус методисттеринин А.М.Пешковский, К.Д.Ушинский, Ф.И.Буслаев, В.Я.Стюнин эмгектеринде да тилди тексттин негизинде үйрөтүүнү жогору баалагандыгы

байкалат[3, 1]. Ал эми башталгыч класстарда эне тилин текст түзүү аркылуу окутуу методикасы илимий изилдөөгө алына элек. Изилдөө ишибиз башталгыч класстарда эне тилин окутууга багытталган маанилүү милдеттерди илимий-практикалык жактан иликтөөгө арналган.

Изилдөөнүн милдети. Башталгыч класстарда эне тилин текст түзүү аркылуу окутуунун мазмунун, теориялык негиздерин, принциптерин, методун, окутуу каражаттарын иштеп чыгуу.

Окуу жана илимий текст менен иштөөнү үйрөнүү башталгыч мектеп курагындагы балдарды тилге тарбиялоодо негизги болуп саналат. Кенже мектеп окуучуларын текст менен иштөөгө мындай тарбиялоо адабият, мекен таануу сабактарында жүргүзүлөт, ошондой эле биз бул ыкманы эне тилин үйрөнүүдө да колдондук.

Окуу мекемесиндеги окуу процесси жана аны жакшыртуунун натыйжалуу жолдору түздөн-түз окуучулардын мотивациясынан көз каранды, анткени мотивдер материалды үйрөнүү жана өздөштүрүү процессинин кыймылдаткыч күчтөрү болуп саналат. Билим алуу мотивациясы – бул инсандын билим алуунун өзүнчө предметине да, бүткүл билим берүү процессине да болгон мамилесин өзгөртүүнүн бир топ татаал жана бүдөмүк процесси. Ошол эле учурда окууга болгон мотивация инсандын өзгөчөлүктөрүнөн жана индивиддин социалдык ролдорунан көз каранды [11].

Тажрыйба көрсөткөндөй, окуучулардын иш-аракетинин мотивациялык чөйрөсүнүн стихиялуу калыптанышы менен алардын көбүндө натыйжалуу билим алуу үчүн зарыл болгон мотивдер калыптанбайт. Тактап айтканда, мотивациясы жок мугалим окуучуларын шыктандыра албайт. Демек, мектеп жана мугалимдер окуучулардын иш-аракетинин мотивациялык чөйрөсүн калыптандыруу процессин өз көзөмөлүнө алышы керек [12].

Башталгыч класстын окуучуларынын акыркы жылдардагы билим деңгээлдерин изилдеп чыгып, башталгыч класстын бүтүрүүчүлөрү үчүн текст менен иштөө жетишпеген звено экенин аныктадык. Мисалы, балдар керектүү маалыматты таба алышпайт, айрыкча тексттер ар кандай форматта болсо; окуучу күтүлбөгөн жерден алынат, ал адашып, өзүн абдан кооптуу сезе баштайт. Мындан тышкары, сөздүн кеңири маанисинде окуучулардын ар түрдүү мазмундагы тексттерди түшүнүү жөндөмү деп түшүнүлгөн окуу сабаттуулугун калыптандырууда эзелтен келе жаткан көйгөй бар. Окуу жайда иштеген тил мугалимдери мына ушул маселелерди чечуугө тийиш. Р.Т.Сулайманова педагогикалык технологиялар, окутуунун интерактивдүү методдору тууралуу башка бир макалада мындай пикирди берет: “Педагогические технологии сводят процесс обучения к сотрудничеству учащегося и учителя, является инструментом, создающим условия для того, чтобы рассматривать индивидуальное отношение к каждому ученику не только как объект, также и как субъект воспитания. Так как при использовании технологий обучения в таких условиях, учащийся

принимает активное участие в познавательной деятельности. Насколько активен учащийся в процессе обучения, настолько успешнее произойдет формирование его личностных качеств. Согласно этому в учебные планы педагогических направлений вузов были внедрены учебные дисциплины “Новые технологии обучения”, “Интерактивные методы обучения”, “Проблемы методики обучения чтению в младших классах” и др. И на основе их содержания будут предприняты действия по формированию у будущих учителей знаний, умений и навыков о педагогических технологиях” [6, 295-б.]

Окуучулардын өнүгүүсү – бул алардын бир идеядан өтүү процесси тил сапаттык жактан жаңы, кемчиликсиз жана татаал тилге айландырылат алардын илимий-лингвистикалык дүйнө таанымын калыптандыруу. Көпчүлүк бул процесстин типтүү параметрлери болуп төмөнкүлөр саналат: мектеп окуучуларынын тилге болгон лингвистикалык көз карашы, тилге болгон шыгы (лингвистикалык шыктуулук), билимди жаңы материалга өз алдынча берүү, тилди колдонууда өзүн өзү башкаруу. Эң көп тандоо маселеси жаш окуучуларды өнүктүрүү үчүн натыйжалуу окутуу ыкмалары тексттик чеберчилик, мугалим тарабынан методикалык ыкмаларды бардыгынан билгичтик менен тандоо балдардын психологиялык-педагогикалык өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен алардын ар түрдүүлүгү башталгыч билим берүү баскычында абдан актуалдуу. Эң биринчи болуп тексттик көндүмдөрдү өнүктүрүү боюнча иштин натыйжалуу ыкмаларын издөө болуп саналат.

Өнүктүрүү процессинде окуучулар арасында текст менен иштөөнүн негизги ыкмасы тиешелүү көндүмдөрдүн бири – текстти талдоо. Көбүнчө талдоо үчүн тексттер (же тексттердин элементтери боюнча) мүнөзүн эске алуу менен тандалат, окутуунун бул этабы мугалимдин алдында турган көндүмдөрдү жана конкреттүү милдеттерди калыптандырат. Андан кийин окуучулардын ырааттуу кептерин өнүктүрүү үчүн тексттин элементтерин талдоо колдонулат. Мындай чыгарманын мазмунун карап, тексттин аталышын (аталышын тандоо, аталышты тандоо мүмкүн болгон бир катарда рубрикаларды салыштыруу ж.б.); теманын аныктамасы жана билдирүүнүн негизги идеясын талдоо; тексттин композициялык түзүлүшүн талдоо; пландаштыруу; текст боюнча суроолорду түзүү; аныктама сүйлөмдөрдү жана тексттин бөлүктөрүн байланыштыруу жолдорун табуу; стилин, жанрын, тексттин түрүн аныктоо; тексттин мазмунундагы берилген тилдик каражаттардын ролун аныктоо ж.б. Окуучуларга кантип колдонууну үйрөтүү. Текстти түзүү процессинде керектүү тилдик каражаттар колдонулат.

Мугалимдер өтүлүүчү сабактарда окулуп-үйрөнүлүп жаткан материалдарга окуучулардын кызыгуусун арттыра турган жана алардын ой жүгүртүү жөндөмүн өстүрө, активдүүлүгүн, өз алдынчалуулугун камсыз кыла турган ар түрдүү усулдарды, ыкмаларды жана мисалдарды колдонушу абзел [13].

Алар кошулган көнүгүүлөрдүн төмөнкү түрлөрү бар: бузулган текстти калыбына келтирүүчү элементтер – сөздөр, сөз айкаштары, сүрөттөмө сөз айкаштары; пунктуацияланган текстти калыбына келтирүү; текстти синонимдер менен өзгөртүү; текстти айрым элементтер менен толуктоо – байланыштырган сөздөрдү, образдуу жана экспрессивдүү каражаттарды ж.б.; тексттеги кайталоолорду жок кылуу үчүн, алардын мазмун так берүү үчүн стилистикалык түстөрдү сактоо.

Мындай тапшырмалар окуучуларга берилет, алар эрежелерге таянып тексттерди курууда алган билимдерин иш жүзүндө колдонуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушат. Билим берүүдө кенже окуучуларга эне тилин үйрөтүүдө тексттик машыгуулардын ролу чон.

Тексттик көндүмдөр алардын эң негизгилеринин бири жалпы билим берүү көндүмдөрүнүн системасындагы мааниси негизги болуп саналат, алардын көбү үчүн: окуу китеби, макалалар менен иштөө жөндөмдүүлүгүн өстүрөт. Алар текст жөнүндөгү билимдин негизинде түзүлөт, анын ичиндеги кептин стилдери жана түрлөрү, тексттин курамы, тексттин темасы жана негизги идеясы жөнүндө билимге негизделет.

Бардык тексттик иш белгилүү бир жыйынды болуп жүзөгө ашырылат үч чон топко айкалыштырылышы мүмкүн болгон тексттик көндүмдөр: текстти кабыл алуу жөндөмү; текстти кайра түзүү; өз текстин түзүү мүмкүнчүлүгү. Бул көндүмдөрдүн бардык топтору сүйлөө ишмердигине негизделет: окуу, угуу, жазуу, сүйлөө.

Көптөгөн балдар мектепке келгенде, мындай жөндөмгө ээ эмес, бирок башталгыч мектепти бүтүрсө дагы, бул жөндөмдөргө бардыгы 100% ээ болуп чыкты деп айтууга болбойт. Ошондуктан бул жөндөмдөрдү өнүктүрүү керек. Окуучуларга белгилүү бир сүйлөмдү берилген формада түзүүнү үйрөтүү, ар кандай көнүгүүлөрдү түзүү үчүн мугалим ырааттуу эмес сүйлөмдөрдөн «чачырап» турган тексттин даяр бөлүктөрүн колдонуп, бүтүн текст түзүүнү сунуштайт. Ошондой эле текстти жетишпеген бөлүктөрү (сын атооч сыяктуу) менен толуктоо боюнча тапшырмалардында текст менен иштөөдө чоң жардамы бар, себеби сын атоочтор текстке башка эмоционалдык түс берет. Тексттен керексиз нерселерди алып салуу (темага тиешеси жок, кайталануучу ж.б.) окуучуларды тексттин мазмунун туура түшүнүүгө үйрөтөт. Тексттин мазмунун алдын ала билүү жөндөмүн өнүктүрүү үчүн берилгендердин уландысын түзүү боюнча тапшырмалар аткарылат. Ал эми иштин татаал түрлөрү: текст түзүү боюнча аннотациялар, аталышы боюнча мазмундуу болжолдоо ж.б.

Текст менен иштөөдө, коюлган максаттарга жетүү үчүн, төмөнкү методикалык ыкмаларды сунуштайбыз: маалыматты трансформациялоо жана интерпретациялоо
Бүтүрүүчү төмөнкүлөрдү үйрөнөт:

- текстти толук жана кыска, оозеки жана жазуу жүзүндө кайталап айтып берүү;
- фактыларды тексттин жалпы идеясы менен байланыштыруу, текстте түз көрсөтүлбөгөн шилтемелер аркылуу текстти жөнөкөйлөтүү;
- тексттин негизинде жөнөкөй корутундуларды түзүү;
- корутундуну колдогон аргументтерди табуу;

- тексттин ар кайсы бөлүктөрүндө камтылган маалыматтарды салыштырып, маалыматты жалпылоо.

Тексттин негизинде чакан монолог түзүүчү суроого жоопко катышуу.

Бүтүрүүчү төмөнкүлөрдү үйрөнүүгө мүмкүнчүлүк алат:

- окулган тексттерден алардын максатын эске алуу менен андан ары пайдалануу үчүн үзүндүлөрдү түзүү;

- текстке чакан жазылган аннотацияларды, рецензияларды жасоого окутуу.

Текст менен иштөө: маалыматты баалоо

Бүтүрүүчү төмөнкүлөрдү үйрөнөт:

- текстти окуп, андагы баалуулуктарды жана аларга болгон көз карашын билдирүү;

- тексттин мазмунуна, тил өзгөчөлүктөрүнө жана структурасына баа берүү;

- иллюстративдик катардын тексттеги ордун жана ролун аныктоо;

- болгон билимдердин, турмуштук тажрыйбанын негизинде ачыкка чыгаруу, анын аныктыгынан шектенүү, алынган маалыматтын ишенимсиздигин аныктоо, маалыматтардагы боштуктар жана бул боштуктарды толтуруунун жолдорун табуу;

Окулган текстти талкуулоодо окуу диалогуна катышуу же угуу.

Бүтүрүүчү төмөнкүлөрдү үйрөнүүгө мүмкүнчүлүк алат:

- ар кандай көз караштарды салыштыруу;

- автордун позициясын өзүнүн көз карашы менен салыштыруу;

- бир же бир нече булактар менен иштөө процессинде ишенимдүү (карама-каршы) маалыматты аныктоо.

Бул изилдөөбүздө биз кенже мектеп окуучуларына эне тилин текстке байланыштырып окутууда тексттин ролун көрсөтүүгө аракеттендик. Кенже окуучулардын тексттик көндүмдөрүн өнүктүрүү боюнча иш алып баруу алардын эне тили сабагында, системалуу мамиле позициясынан каралып чыккан.

Окуу-методикалык адабияттарды, программаларды, байкоолорду талдоо процессинде, мугалимдердин педагогикалык тажрыйбасын жалпылоого, зарыл экендигин эксперименталдык изилдөө иштеринин натыйжалары далилденди.

Жыйынтыктап айтканда, ырааттуу кепти өнүктүрүү үчүн көнүгүүлөрдүн атайын системасын колдонуу кенже мектеп окуучуларын тексттин үстүндө иштөө процессинде чоң жардам берээри шексиз.

Эксперименталдык изденүү иштериндеги биз сунуштаган система төмөнкү көнүгүүлөрдү камтыган:

1) негизги текстти кичинекей тексттерге бөлүү, аларды чоң текстке байланыштыруу; 2) тексттин темасын, тексттин аталышын аныктоо; 3) тексттеги негизги сөздөрдү бөлүп көрсөтүү, текстке ылайык негизги сөздөрдүн синонимдерин табуу; 4) тексттин негизги идеясын аныктоо; 5) тексттин башталышын, ортосун жана аягын бөлүп көрсөтүү; 6) окуянын башталышын, ортосун же аягын ойлоп табуу; 7)

тексттин эң ылайыктуу башталышын же аягын тандоо; 8) деформацияланган текстти калыбына келтирүү; 9) мазмундуу жана так жөнөкөй планды түзүү; 10) белгилүү бир тема боюнча негизги сөздөрдү, ылайыктуу планды колдонуп тексттерди түзүү.

Дидактикалык принциптердин эң негизгиси тексттик көнүгүүлөрдүн системалары системалуулуктун принциптери болгон, жеткиликтүүлүгү жана ырааттуулугу. Изилдөөнүн натыйжалары көрсөтүп тургандай, кенже мектеп окуучуларыны эне тили сабактарында ийгиликтүү өнүктүрүү үчүн, биз алдыга койгон максаттарга ылайык, алардын тексттик чеберчиликтерин арттырууда окуу тапшырмасын варианттары катары жогорудагы көнүгүүлөрдү аткарууга; жеткиликтүүлүк принцибин ишке ашырууга; көлөмү боюнча дозалап, андан кийин текст түзүү жөндөмдөрү абдан натыйжалуу болот.

Кенже окуучуларга, тексттик билимдерин өнүктүрүү үчүн, көнүгүүлөрдү, көндүмдөрдү окутуу процессине системалуу түрдө киргизүү зарылдыгын далилдедик.

АДАБИЯТТАР

1. **Алимбеков А., Ташпынар М.** Окутуунун жалпы методдору. – Б.: КТМУ, 2004. –236 б.
2. **Бекбоев И., Алимбеков А.** Азыркы сабакты даярдап өткөрүүнүн технологиясы. Жалпы билим берүүчү мектептердин мугалимдери жана ЖОЖдун студенттери үчүн . –Б.: Бийиктик. 2011. –192 б.
3. **Ладыженская Т.А.** Текстовые умения. Как им учить? / Т.А. Ладыженская, Н.В. Ладыженская Н.В. // Начальная школа плюс До и После. 2005. - № 5. - С. 1-6.
4. **М. Райымбекованын** “Башталгыч класстарда синтаксистик материалдарды окутуу” кандидаттык диссертация
5. **Саломатина Л.С.** Теория и практика обучения младших школьников созданию письменных текстов различных типов (повествование, описание, рассуждение)/ Л.С. Саломатина. – М.: Первое сентября, 2010. – 231 с.
6. **Сулайманова Р.Т.** ЖОЖдордо педагогикалык билим берүүнү жаңылантуу. Известие Кыргызской академии образования. –№1 (50). –132 б., –Б.: 2020
7. **Чокошева Б.** Башталгыч класстарда кыргыз тилин текстке байланыштуу окутуунун технологиясы. Б-2017.
8. **Чокошева, Б.С.** Проведение интеграционных уроков при обучении кыргызскому языку посредством текста в начальных классах [Текст]/ 296
9. **Чокошева, Б.С.** Башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуунун байкоо жана салыштыруу методдору [Текст]/ Б.С.Чокошева // Интернаука.- М.:2016.-№8 (53). 102-107-бб.
10. **Чыманов Ж.А.** Текст менен иштөөнүн методикасы кыргыз тили жана адабияты 2009. №15.
11. **Рыспаева Ч. К.** Учебная мотивация студентов как психолого- педагогическая проблема// Наука и инновационные технологии. №2/2020 (15)- Бишкек, 2020,-С.165-173
12. **Рыспаева Ч. К.** Факторы формирования мотивации учебной деятельности у младших школьников// Международный академический журнал «Webofscholar». №6(15), Киев,2017,- С.71-74
13. **Юсупова А. М., Камбарова Н. Р.** Башталгыч мектептердин окуу процессин экологиялык билим жана тажрыйбалардын негизинде өркүндөтүү мүмкүнчүлүктөрү// Наука и инновационные технологии. №2/2020 (15)- Бишкек, 2020,-С.249-256